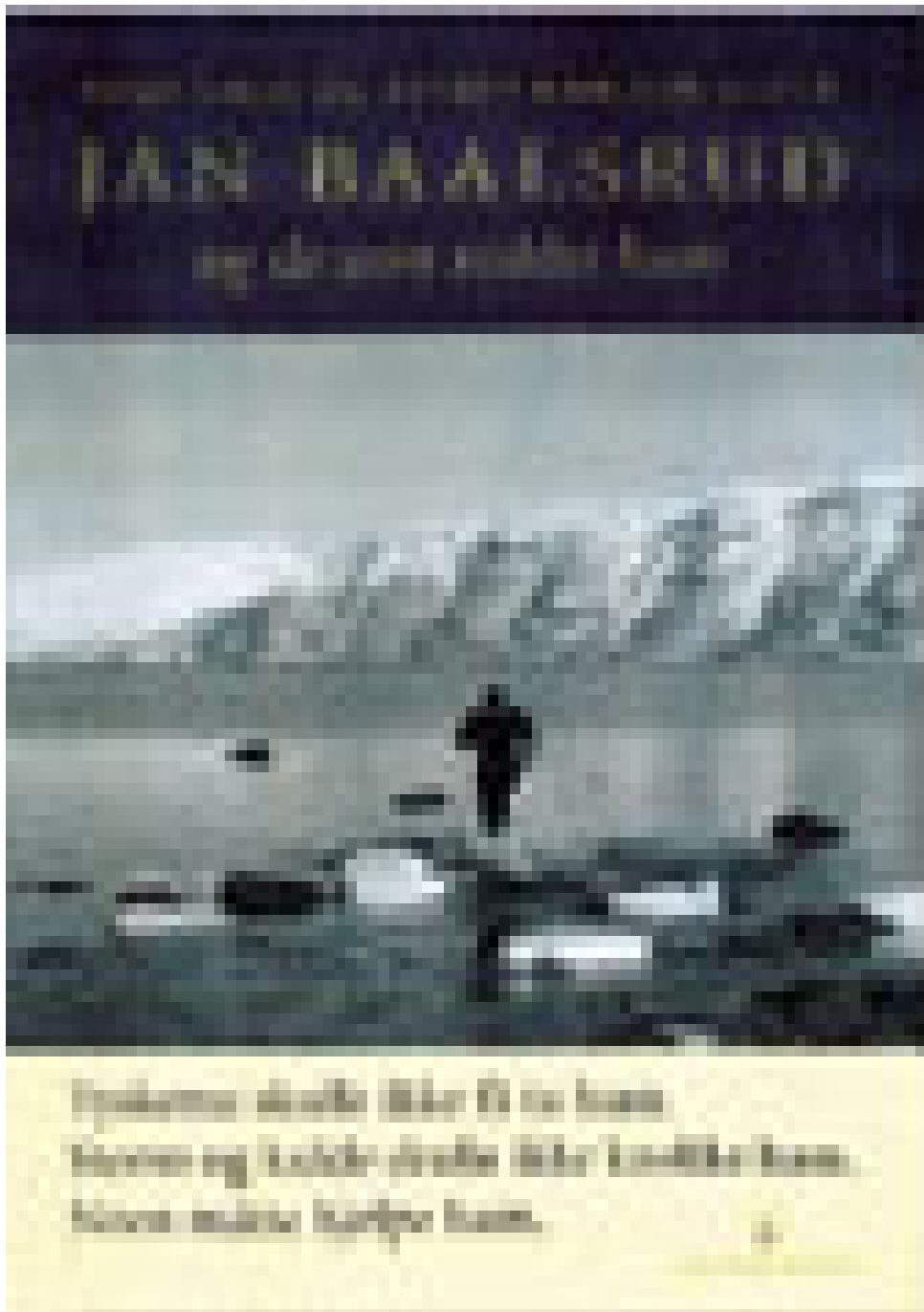

I de beste hender

BOKOVERSIKT

Jan Baalsruds (1917 – 87) flukt gjennom Nord-Troms til Sverige våren 1943 tilhører det stoff myter lages av. Historien handler i kortversjon om en 26 år gammel norsk soldat som var med på en mislykket militæraksjon i Troms. Han overlevde, som den eneste, tyskernes angrep på gruppen. Gjennom en to måneders flukt i et nordnorsk vinterlandskap kom han seg over til Sverige.

12 år senere ble historien allemannseie i David Howarths bestselger *Ni liv: historien om Jan Baalsrud*. Den er senere kommet i stadig nye opplag, er oversatt til 15 – 20 språk og gav grunnlaget for en av de beste norske filmer overhodet, Arne Skouens *Ni liv* fra 1957.

Dette, en av de best kjente og best fortalte heltehistorier fra Norge under annen verdenskrig, har kollega Tore Haug og den amerikanske forfatter Astrid Karlsen Scott ønsket å fortelle på nytt. Det gjør de i en bok som mindre handler om Jan Baalsrud –

han forsvinner litt i ensomheten og uværet – enn om dem som hjalp ham. Vi ser først og fremst de som gjemte ham med fare for eget liv, de som gikk time etter time på ski for å finne ut hvordan han skulle fraktes, de som trakk ham når han ikke kunne gå. Dette kan oppfattes som en svakhet ved boken, selv synes jeg det er dens styrke. Det er en liketilhet, men også et mot og en fysisk styrke og pågåenhet hos hjelperne som fremdeles, knapt 60 år senere, er dypt bevegende. Vi som kjenner fortellingen fra Howarth og Skouen, husker Baalsruds umenneskelige kraft, hans amputasjon av egne tær, Jack Fjeldstad (som Baalsrud) i filmen hengende på en kjelke som skulle trekkes opp, så bratt, så bratt.

Her er det økende antall helpere som er tydeligst. Et mål har vært: ”Alle nevnt, ingen glemt.” Det gjør boken pålitelig og interessant, men det er også bokens svakhet. Mylderet kan i noen avsnitt, særlig mot slutten, gjøre den uoversiktlig. Ikke alle faktiske opplysninger er nødvendige for å gi autensitet, og forfatterens imponerende undersøkelser gjennom fem år resulterer stedvis i en faktatetthet som ikke bidrar til leselettheten. Innledningens forsikring om at ”intet er oppdiktet eller dramatisert” faller fort på den innsikt vi får i hva den enkelte tenker og synes. Det har jeg som leser ikke så mye i mot, det dramatiske er et virkemiddel og en realitet, for drama var det. Men ingen forfatter, heller ikke den faglitterære, unngår helt å spille gud.

Boken er rikt illustrert, og de svart-hvite (dessverre udaterte) bildene, gir en tids- og geografisk autensitet som fargebildene mot slutten mangler. Noen bilder kunne ha vært utelatt, men de litt amatøraktige bildene av nordnorske fiskere, småbrukere, osv. virker mer enn sterkt.

Beretningen er nødvendigvis skrevet opp mot tidligere fremstillinger, som den direkte og indirekte kritiserer, uten at verken Howarth eller Skouen er nevnt. Det ville styrket boken om forfatterne hadde vært mer konkrete: Hva er nytt her, hva er denne undersøkelsens bidrag?

Til tross for innvendingene, var det med intens spenning og glede jeg leste fortellingen om hvordan alminnelige slitere med eget liv som innsats, stilte opp for et menneske i den ytterste nød. Jan Baalsruds styrke og mot har i 45 år vært et begrep, men alene kom han seg ikke gjennom helvetet. Her ble det, bokstavelig talt, trukket i lag.

Per E.Børdahl

Kvinneklinikken

Haukeland Sykehus

Publisert: 30. juni 2002. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.